

IN JUGUL DOMNULUI

XVIII

Am aruncat zarul, nu mai este retragere, dar cea mai grea problemă e încă în picioare. Trebuie să împărtășesc mamei hotărârea mea. Trebuie să împrăștiu visul unei vieți, să sdrobesc jucării bătrâne. Culmea tuturor dorințelor și toată fericirea i-a fost că «fiul meu e preot». Conștiința aceasta e cristalul credinței sale tari, a zelului său până la moarte. Ceea ce învață biserica e de trei ori sfânt înaintea ei, e mai mult decât viața, decât casa, decât copiii ei. E gata să-și verse chiar sângele. E ca o martiră scăpată din prigonirile lui Nero, care are o singură părere de rău, că nu s'a putut jertfi pe sine. O clipă măcar nu și-ar lua ochii și gândul dela Mântuitorul. Toată munca, suferința, osteneala, vorba și gândirea ei nu sunt decât o neîntreruptă mulțumită lui Dumnezeu, că m'am făcut preot. E roaba buimăcită a misterului și misticismului, care și-a uitat de tot de lumea din afară. Și în întruparea mea presupune puteri cerești, numai nu cutează a mărturisi... În sfârșit, i s'a împlinit scopul pentru care m'a crescut, pentru care și-a tras bucățica dela gură, a răbdat suferințe de necrezut, a luat zilnic noui tragedii asupra bătrânilor săi umeri și n'a căzut sub povara lor. Cu mare grijă a străjuit la poarta lumii, ca nici să nu privesc afară. Sunt sigur că dacă ar trebui să alegă între mine și biserică, ar fi gata să treacă și peste trupul meu pentru convingerea ei. O călugăriță, un preot, e mai mult pentru ea decât copilul ei. Asta nu e dilemă pentru ea, dar ce să fac eu?

Eu trebuie să aleg între mamă și fericirea mea. Intre doi dușmani de moarte, ce stau față în față. E așa de necrezut, ca și când mama ar avea două inimi ce se urăsc una pe alta. Mă doare, dar așa e.

Totuș trebuie să o fac. O chem în camera mea.

— Mamă dragă!

Fără nicio bănuială, fericită, vine.

— M'ai chemat, fiul meu!!

Mă uit la mâinile ei, la fața ei bună și încrețită, la statura ei scăzută, la pieptul bolnav și mă prinde mila!

Ar trebui să aștept până moare. Nu mai are mult, — îmi șoptește duhul rău, dar îndată mă disprețuiesc pentru această josnicie...

...Biata de ea, cât e de obosită și de bună! Cât a vegheat, cât s'a frământat și s'a muncit pentru mine. Noi am ruinat-o, noi i-am sfâșiat trupul, de când am mușcat-o de piept pentru lapte. Fiecare bucățică de pâine, fiecare ban, hăinuță, toate, toate, sunt rupte din ea... S'a dat pe sine pentru noi și toată răsplata e conștiința că fiul său e preot... Ce încerc eu e oucidere de suflet...

Totuș ar trebui să mai aștept!...

Inima-mi protestează. Să mai continui a minți? N'au fost destul doisprezece ani?... Doar pentru aceea am tot amânat, și nu mai pot. Trebuie să înțeleagă și mama.

— Mamă dragă!

— Ce e, fiul meu? Așa de nu știu cum ești azi! Ți s'a întâmplat ceva?... Nu ești bolnav?...

— Trebuie să-ți spun un lucru foarte însemnat și pentru dumneata foarte trist.

— Pentru Dumnezeu, — se sperie și tremură.

— Ce este?

Imi pare rău că am vorbit, dar nu mă mai pot retrage... Nici vorbă nu poate să fie...

— Nu trebuie să te sperii, — caut să o liniștesc, — dar trebuie să lămurim împreună un lucru de seamă pentru viața mea.

— Nu te feri, — mă zorește, — că mă omoară îngrijorarea.

Mă silesc să zâmbesc și desmierd pe măicuța:
— Nu-i nimic, dar aș vrea să știu că mă iubești și acum, ca mai de mult!...

— Tu știi, fiul meu, că te iubesc.

— Atunci vei înțelege hotărîrea mea.

— De ce hotărîre vorbești?

— Indată îți voi spune, dar mai înainte trebuie să lămurim câteva lucruri. Așa-i, că mama nu vrea să mă ruinez de tot la suflet și la trup și să-mi prăpădesc viața?

— Iși ridică sus brațele uscate:

— Doamne ferește!

— Așa e, că și mama dorește să fiu fericit și mulțumit?...

— Fiul meu, dar nu ești mulțumit? — se plânse sărmana.

Văzând-o lăcrimând, am simțit toate amărăciunile.

— N'am fost niciodată. Nu vreau să mai mint, să mai mă prefac. Trebuie să spun adevărat: Niciodată n'am fost bun preot. Numai pentru voi m'am făcut. Din spirit de sacrificiu, din silă internă, dintr'o dragoste de copil exagerată. A fost o amăgire a lui Dumnezeu... Niciodată n'am simțit pentru asta bucurie, pace în mine, dar mă înfioram de sacrilegiu, și am aflat niște amăgeli de vis, care m'au domolit pentru un timp... Am fost credincios către Dumnezeu, către biserică. Până azi am rămas cinstit și curat. După faptele și gândurile mele, nimeni n'ar putea să mă certe de nimic, dar nu mai pot răbda. Nu mai am putere... Nu văd, decât o singură cale dreaptă și cinstită: Să ies din cler...

Biata mamă s'a ghemuit de groază.

— Tu... tu... — gemu înfricoșată — tu vrei să ieși din preoție?

— Da. Așa vreau, mamă... Am și spus-o episcopului.

A sărit în sus, dar s'a prăbușit iarăș:

— Nenorocitul, ce-ai făcut?...

Dar parc'ar fi uitat de episcop și gâfâia înlemnită:

— Vrea să iasă!... Fiul meu, vrea să iasă!... Atâtea mii de preoți sunt în lume, oare de ce numai fiul meu să iasă dintre preoți?... Vrea să se osândească... Și cel din urmă țaran îl va disprețui... Dar de aceea m'am chinuit eu atâta în viața mea?...

Desperarea se schimbă în mânie:

— Te opresc! Nu-ți dau voie! Ai înțeles?

— Uite, mamă dragă, — zisei supărat, — Dumneata ești acum foarte frământată. Nu-ți poți cumpani cuvintele. Nu hotărî încă... Cu încetul te vei împrieteni cu gândul... Pe mine nu mă mai poți clătina... De ce nu vrei să fii mama mea cea bună și înțelegătoare?

La vorba de desmierdare i se însenină iară inima:

— Doar pentru tine tremur, fiul meu. Ce va fi de tine? De ce te apuci? Gonești spre prăpastie!

Ne mai așteptând niciun răspuns, își continuă visul:

— Cât de frumos slujea... predica... toată lumea îl cinstea... cât de fericită eram!... De ce nu m'a luat Dumnezeu, să nu ajung, ce-am ajuns...

Vedeam că-i copil, și n'am mai putut răbda. Necăjit mă ridicai și îndreptându-mă zisei:

— Să le lăsăm toate baltă... Fii fericită... Rămân preot.

— Slavă...

Nu putu continua, căci se uită în ochii mei și-i muri cuvântul pe buze.

Amândoi știam, ce are să urmeze.

— Rogu-te, măicuță, lasă-mă singur.

Ieși grăbită și ajungând în bucătărie, țipă.

Inchipuii groaznice îmi foiau în creier și numai târziu băgai de seamă că mama a țipat. Eram rece și prea impersonal, aproape mort. În obo-seala asta trupească și sufletească mă năpădiră o mulțime de lucruri stranii, ca pe omul care nu știe ce să înceapă. Eram galben ca moartea și rădeam.

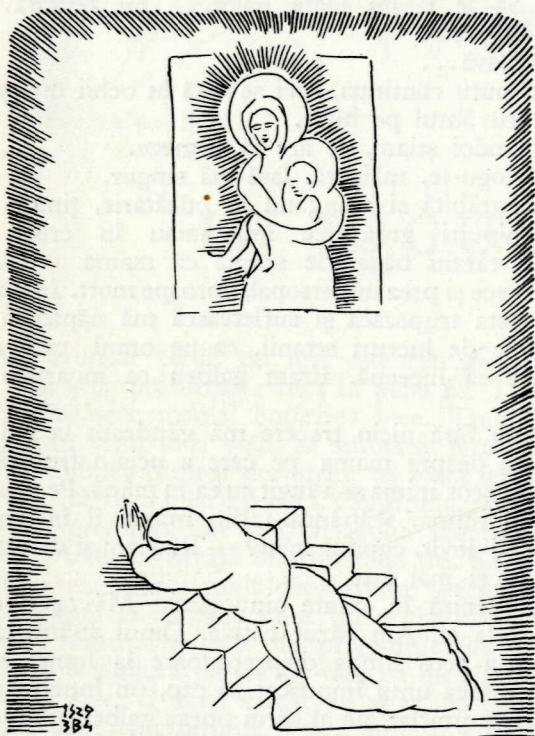
Acum fără nicio trecere mă gândeam la naiva legendă despre mama pe care a ucis-o fiul său, apoi i-a scos inima și a fugit cu ea în mână. Pe drum căzu și inima, scăpându-i din mână, îl întrebă: — Te-ai lovit, copilul meu? — Rădeam și de asta, rădeam și mai tare.

Îmi veniră în minte sinucigașii. Mă oprii cu gândul la ei. Am văzut câțiva. Omul spânzurat, care și-a scos limba disprețuitoare la lume, am văzut masca unui împușcat în cap, un înecat cu pânțele umflăt, pe al cărui obraz galben umblau muștele. Nu m'au îngrozit, căci îi înțelegeam. De altfel, ce e moartea? Un animal de casă, care ne umblă în călcâie. Ne-am obișnuit. Ce e suferința? Stângăcia noastră. Sinuciderea însă nu e mișelie, ci disprețuirea conștientă a tot ce numim viață, cu care ne chinuim pe noi înșine și pe alții. Ultima clipă e pentru mulți oameni destoinici, o mișcare de risipă domnească, în care lipesc cea din urmă hârtie de o sută pe fruntea țiganului viclean al lumii, a Satanei... În câte-o clipă îmi venea în gând, dar o alungai cu un gest de plictiseală. Mă priveam pe mine însumi, ca din afară, și eram curios, cum va fi urmarea. Curios ca un străin, care din întâmplare dă peste tragedia altuia, și se oprește în fugă, să vadă sfârșitul... Stam la masa de scris și, fără să mă gândesc la ceva, mișcam prostid din buze și ziceam, în toate limbile cunoscută: Nu merită!... Nu merită!...

Mi-am zis apoi, că-s măgar, m'am dus la fe-reastră și am privit în lumea fără suflet. Nu sim-țeam nicio comunitate cu nimeni și cu nimic. Mai puțin cu mine însumi... Nu-mi păsa de biserică, de episcop, omenire, patrie, mamă, fată, dragoste,

de nimic. Mi-aș fi putut atârna de gât însumi anunțul meu funerar...

Mama, îngrijorată, mă pândește prin ușă, oare nu-mi fac seama?... Mai târziu, mi-a mărturisit asta, dar eu o știam de atunci și cu dispreț mă gândeam la oameni, cari nici nu bănuie că mai mulți oameni morți umblă pe pământ, decât cei cunoscuți și îngropați. Aceștia sunt adevărații sinucigași, cari mănâncă și beau, vorbesc, se mișcă, fac rău, ascultă muzică și liturghii, spun păreri sau

« O, binecuvântată Fecioară, trandafir ceresc! »...

operează, stau în temniță sau pe catedră, deși de mult au isprăvit cu sine și așteaptă numai carul, care să-i ducă la groapă. După războiu au fost popoare întregi de astfel de oameni, cari se numesc « minorități ». Deosebirea e numai una: ele au rățâcit o mie de ani, iar eu treizeci...

— Oare ce face acum mama? — întrebai cu toana unui creier bolnav, fără nicio legătură. Probabil și ea vorbește într'aiurea, ca și mine. De fapt, a fost o greșeală că am pus chestiunea pe teren sentimental. Am fi putut-o isprăvi în câteva cuvinte. Nesocotiți am fost amândoi.

Pe sub fereastra mea trece o umbră. Dascălul merge să tragă clopotul de vecernie. De două ori întrerupe, a treia oară isprăvește. Sună încă metalul clopotului când bate la fereastră și-mi spune, că a lăsat cheia în ușa bisericii, căci « doamna bătrână » se roagă.

Se roagă... Ce va cere în rugăciune? De sigur roagă pe Dumnezeu să mă lumineze, cu un cuvânt,

să-mi aducă mintea la loc, să mă liniștească sau mai bine să mă ia la sine, înainte să fac pasul cel grozav... Preacurata Fecioară îi e favorita. Totdeauna așa i se adresează tare:

— « O! binecuvântată Fecioară, trandafir ceresc! »...

Mă cuprinde o dorință copilărească, să o văd pe mama rugându-se. Mă apropiu de biserică în vârful picioarelor și pândesc. În întunec numai covorul bisericii luminează la altar și cadrele de aur lucesc pe pereți. Mama stă rezemată în coate pe treapta altarului. Imi pierd orice supărare și orice gând sălbatec. Mă cuprinde un val de iubire, eul meu vechiu, și o privesc mișcat. Știu ce se petrece înăuntrul ei. Acum mă naște a doua oară, pentru că fiecare copil se naște de două ori. Intâia oară își rupe trup din mamă, a doua oară viață. Cea dintâi desfacere nu e deplină. În copil multă vreme trăiește tot mama. Ea simte, cugetă, dorește, se bucură, se joacă, suferă, plânge. Legături nevăzute îi leagă. Copilul e numai un alter ego al mamei, în care ea a început o nouă viață. Cea dintâi naștere e violentă, necruțătoare și necesară, căci copilul prin trupul mamei vrea să se prezinte în lume. A doua e și mai grea, pentru că o despoiem pe mama noastră conștient și definitiv. Îi luăm tot, planurile, dorințele, visurile, fericirea închipuită, tainele sufletului și rupem firele de aur nevăzute. După aceasta un trup se ridică în înălțime, celălalt se coboară în mormânt. E o lege, un destin, căruia nu ne putem împotrivi... Încă o ultimă durere și eu am născut a doua oară. Ei îi rămâne moartea, mie viața, dar peste voința noastră. Trupul nostru e ca un pământ negru, care vrea să producă o mulțime de taine ale vieții... Fie dar așa!...

Când ne întâlnim din nou amândoi suntem liniștiți. Transformarea celor două vieți s'a efectuat, noile scopuri deosebite sunt gata să pornească la drum. Toate celelalte sunt numai formalități. Cerul sufletului nostru s'a înseninat. Mama în noua haină a vechii sale iubiri se apleacă pe umărul meu cu încredere, mă sărută și mă întrebă șoptind:

— Cum o chiami pe fata aceea...

Lacrimi noi lucesc în ochii amândurora.

*

A doua zi știe satul întreg de hotărârea mea. Vestea trece din gură în gură. Dacă se întâlnesc doi oameni despre asta vorbesc:

— Ai auzit?

— Nu poate fi adevărat. În lumea de azi nu leapadă cineva, așa numai, singura situație sigură și un viitor frumos.

— A și convocat episcopul bisericească să facă socotelile. Încă în săptămâna asta se va face predarea... Poștarul spune că azi s'a trimis episco-

pului o scrisoare cu multe peceti... Mamă sa de atunci plânge necontenit.

— Oare, de ce o face?

— Vrea să se însoare.

— Atunci nu-i nimic adevărat. Dacă ar vrea numai femeie, ar face și el ca toți ceilalți. Și-ar schimba gospodinele... Am avut noi și preoți de aceștia.

— Țstuaia nu-i trebuie. Poți ști, ce om e. Nu-i trebuie decât soție cinstită, legiuită. El zice: «Până acum am ținut o poruncă, nime nu mă poate rușina. Nime să nu mă rușineze nici în viitor. Omenia cere să părăsesc preoția»...

— Mare lucru!

— Are toată dreptatea...

Alții vorbeau altfel:

— Ai auzit?

— Are minte popa ăla... Lăsați-l în pace. A înnebunit vreo fată bogată. Până acum umbra pe jos, de acum va umbra în automobil. De acum poate trimite reverenda prin poștă Episcopului.

— Apoi că bine v'ați mai ținut voi popa, — zic reformatii la cooperativă. — Ce să fi făcut săracul? Trebuia să lase totul. Cu ghinda nu putea trăi... Noi încă în anul trecut am îmbunătățit plata preotului nostru.

— Destul de proști ați fost.

Reformatul râde.

— Așa-i legea. Popa ne dă cu patrafiru', noi îi dăm cu biru'.

— Tu zici ceva?

— Firește... Dar voi ați întârziat cu biru'... Feri, dă-mi o litră de rachiu, — și îi întinde cârciumarului o sticlă.

Povestesc domol. Fiecare știe câte ceva. După întâia impresie toți află lucrul firesc și cu viclenie se gâdesc cum ar folosi ceva din toată afacerea.

— Măi frate, nu știi, oare nu vinde ceva? Are un purcel. L-aș cumpăra.

— Il poți lua, dar la lemne să nu se bage nime. Sunt lemne uscate din anul trecut, iar ale mele sunt pe isprăvite... Doar nu și le va căra în cârcă.

— Oare cu pământul din luncă ce va face biserica? E drept că nu-i decât un jugăr, dar mie mi-ar prinde bine, că-s vecin. L-aș lua în arendă.

— Apoi la mutare, — zice un țăran viclean, — să aveți minte în cap: sub trei sute de coroane, nu este car...

— Ce trei sute? Poate da și patru...

Vin oameni noi, încep povești noi... Tocmai se găteau să plece, când sosi curatorul unitarilor. Aduce vești noi... Se strâng cerc în jurul lui.

— Știu totul... Acuma vin dela popa nost. Am fost martor la facerea contractului... Nu se mută din sat.

— Vorbește, curatore... Ce-a fost? Cum a fost?

Mândru de succes, curatorul e scump la vorbă și-o ia pe departe.

— Tocmai îmi pregăteam căruța să plec de dimineață la Cluj, când veni slujnica să-mi spună că mă cheamă popa la el. Mă și duc îndată. Acolo și popa catolic. Zice că ar fi de semnat contractul făcut cu domnul părintele noastru. A luat în chirie casa cea goală din ulița din sus... Apoi, îmi zic, scot eu iepurele din tufă. Mă făcui că nu știu nimica:

— La ce-i bună domnului părinte? — întreb eu așa parcă n'aș ști. — Doar are unde locui!

— Acolo vine alt preot, — zice.

— Doar n'ai cerut altă parohie?

— Nu, dar am părăsit preoția.

La asta n'am mai putut zice nimic, așa m'am zăpăcit. Popa nost l-a întrebat că — Ascultă, frate Iosife, cu ce gândești să trăiești? — Din ce-am câștigat aici, — glumi părintele, dar adăugă serios: — Bine, că pomenesti de cele materiale, căci omenia cere să-ți spun limpede, că n'am niciun ban. Iți făgăduesc însă că de chirie voi face eu ceva. Îmi mai dai casa, domnule coleg? Dacă nu, putem rupe contractul. — Asta nu, — se supără popa nost. — Ce crezi, ce sunt eu? Dacă poți, plătești, dacă nu, nu!... Dar credeam că aduci soție bogată la casă... Celălalt răsese. — Ea, cel puțin, datorii nu are. Altfel mă îmbogățesc cu aceea că vine la mine, — zise cu ochii lucitori. — Totuș trebuie să trăiți din ceva, — făcu al nostru. — Vom face ca Săcuiul din poveste, care a poruncit nevastei să facă mămăliga. — «Dar n'am faină», — îi răspunde soția. Săcuiul se mânie și zice: — «Tu nu-ți bate capul cu aceea, ci fă mămăliga»... Așa om e popa ăsta... Nu mai știm cum vom trăi de azi pe mâine, și el se însoară fără să aibă ceva!

— Inimos om!

— Strașnic fecior!...

— Dumnezeu să-i ajute!...

— Nici noi nu-l lăsăm...

— Așa popă nu va mai avea satu'...

— Mare noroc pe noi, că rămâne aci...

Fiecare are câte un cuvânt bun și drag. Copiii aspri ai pământului mă înțeleg, mă laudă și mă iau sub scutul lor, mă socotesc fiu de-al lor.

În două zile sunt gata de predare: inventarul, socotelile și în fiecare moment aștept comisia bisericască.

Sâmbăta sosesc în trăsura curatorului primar. Se coboară cam stingheriți. Poporul pândește pe la poartă.

— Știi că eu, oricum, te prețuiesc foarte mult, — se scuză curatorul, — dar datoria e datorie.

— Mulțumesc, mulțumesc. Pofțiți înăuntru, — le zic preoților, cari abia cutează să se uite la mine.

Epitropii săteni îmbrăcați de sărbătoare, cu mustățile răsucite proaspăt, așteaptă în sufragerie. Biata mamă gătește mâncarea cu ochii roșii de plâns. Pe masă stau gata întinse cărțile:

— Indată vom fi gata, — încurajez pe domni.— Aici e fondul bisericii... — încep eu expunerea.— Cheltueli 1224 coroane 16 fileri... Și anume: Prima poziție... Pofțiți a revizui, aici-s actele justificative... Se potrivesc toate până la un ban...

Isprăvim. Imi dau descărcarea... Trecem și peste inventar. Toate sunt în ordine până la ultimul cuiu. Se ia proces-verbal. Il semnăm. La urmă un preot cu mâna tremurândă îmi dă un plic închis cu peceți cu inscripția: « Oficiul episcopesc al Ardealului ». Știu, și toți o știu, că el cuprinde pedeapsa mea.

— Asta o deschid numai mâine. Mâine e Duminică și vreau să fac liturghia de adio...

— Cum crezi, — se scuză preotul.

I-o dau curatorului.

— Ține-o la dumneata, domnule curator, și mâine, după liturghie să mi-o dai.

Bietul om oftează greu. Ne aduc amiaza. Mâna face semnul crucii și, fiind preoți de față, zic latinește ruga de binecuvântare:

« Benedicite! »

Oculi omnium in te sperant, Domine, et tu das escam in tempore oportuno... (Blagosloviți! Ochii tuturor nădăjduesc în tine, Doamne și tu dai hrană la vremea sa...).

În sfârșit, se făcu ziuă. E Duminică și azi slujesc cea din urmă liturghie.

În zori de zi m'am așezat la fereastră; mișcat priveam lumina ce se revărsa și spusei soarelui, care răsărea:

— Numai astăzi mai sunt preot!

Haina albă de noapte se înfioră pe mine, mă durea ceva necunoscut și, cum eram slăbit, aș fi dorit să mă ia cineva în brațe și să zică: « — Nu-ți fie rușine! Plângi! » Cu neînfrântă credință de copil așteptam, că bunul Dumnezeu se va apleca cu buza caldă la urechea mea și mă va împărtăși c'o scumpă revelație de iertare: « Du-te, fiule. Te redau ție însuși. »

Nu s'a întâmplat nimic. Soarele s'a ridicat plin de măreție de după pădure, pomii înrouați tăceau în grădina mea, sgomot nu se auzea, nicio pasăre nu ciripea, satul dormea încă, cu toți ochii închiși. Pe pieptul gol îmi venea boarea dimineții. De pe noptieră luai breviarul și prin fereastra deschisă, în fața de aur a soarelui, începui a recita din imnul « matutin » cu ritm străvechiu:

*« Iam lucis orto sidere
Deum precemur supplices
Ut in diurnis actibus
Nos servet a nocentibus...
Linguam refrenans temperet,
Ne litis horror insonet,
Visum fovendo contegat,
Ne vanitatis hauriat... »*

Mai simții odată, pentru cea din urmă dată,

că-mi cresc aripi, că în toți porii mei strălucește Dumnezeu, buzele mi se slăvesc și undeva, dincolo de soare, în nemărginirea azurului, eu plutesc și singur preamăresc pe Dumnezeu, izvorul dulce al vieții...

De această cântare a imnului s'a trezit lumea astăzi. Cuvintele rugăciunii se topeau pe buzele mele fierbinți, sufletul mi se scâldea în neguri lucitoare și dincolo de hotarele conștiinței umblam prin lumi, în care cuvintele sunt de prisos. Cugetul e liber, e de-ajuns numai să privești și să simți. Nici nu știu când mi-am scăpat din mână breviarul, în clipa exaltației transcendente, destul că-l văzui căzut între florile mele de toamnă. Nici pe mama nu o văzui, că stă la spatele meu și plânge, dar nu cutează să grăiască...

Numai la ora nouă mă deșteptai, când a pornit clopotul cel mare. Suna pentru ultima mea liturghie. Imi veni în minte frumoasa mea mireasă, dar speriat o alungai:

Nu, nu! Să nu se pună între noi! Azi vreau să vorbesc cu Dumnezeul meu, singur!

Și numai cu El am fost. În deșert stătea la spatele meu mama, am rămas mut, numai obrazul mi-l lumina un zâmbet ușor, și nici nu luai seama că paracliserul se grăbește pe dinaintea mea cu sfintele vase, dascălul nu îndrăzni să vie pe la mine, ca altădată, și poporul cu emoție pândește fereastra mea din cimitirul de câțiva pași, gândind că cine știe ce taine-or fi acolo. Unii se propteau tăcuți de peretele cu mușchii al bisericii bătrâne, alții clătinau încet din cap, cei mai îndrăsneți ziceau: Ce pagubă de el! — dar răspuns nu primeau... Clopotarul nerăbdător, neputând aștepta, trase curând clopotele a doua oară. Mulțimea tăcută năvăli în biserică, să reciteze pentru mine rozarul durerilor...

« Care pentru noi a asudat sudori de sânge... Care pentru noi a fost biciuit... care pentru noi cu cunună de spini s'a încununat... »

Cuvintele acestea despre Cristos grăesc, dar ei, norodul simplu, — Dumnezeu să-i ierte — acum mi le aplicau mie. Căci și eu am asudat, am fost biciuit și încununat cu spini, pentru ei...

Era ultima lor plată această mărturisire cu care se gândeau la mine...

Într'aceea eu, în camera mea, mă temeam și în taină doream, să nu treacă așa de repede timpul, să se lungească minutele, și mă speriai de graba clopotelor...

Cu pași grei și gravi intrai în biserică.

Nime nu mă însoți în acest drum din urmă. Il făcui singur-singurel, cam zăpăcit, cu lacrimi ascunse, cu pași tremurători de singurătate. Și timpul era așa de cețos, noros și trist! Cum va fi oare acum fața lui Dumnezeu?... Când trecui prin biserică poporul se ridică cu un oftat stăpânit. Toți ochii se îndreptară spre mine, toate mâinile ar fi dorit să se întindă spre mine și corul înghesuit

trosnea sub greutatea mulțimii. Orga hodorogită gema obosită și micile lumânări dela altar licăreau ca niște suflete muribunde...

Iar eu palid și sumbru murmuram pentru ultima oară rugăciunile de îmbrăcare în altar, sărutând giulgiul alb ca zăpada:

— «Pune pe capul meu coiful mântuirii...»

Cămașa cea largă albă se revărsa pe mine și eu suspinam întru mine: Spăla-mă-voiu și mai vârtos decât neaua mă voiu albi...

Cu brâul mă încinsei în semn de abnegare, ca să stârpesc poftetele plăcerilor, și lung apăsai mâncările pe buze și tare sună din gura mea înțelesul: — Tu ești mâncarul plânsetului și al durerilor...

...Niciodată nu a fost așa de greu potirul, ca acum când duceam pe discul de aur pâinea de sacrificiu la altar... Puterea mea aproape s'a frânt și o clipă trebui să mă proptesc de masa de piatră...

«In numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, Amin!»

Incepu ultima mea liturghie, misterul sublim al jertfei fără sânge, minunata poezie a durerii, a vieții și morții, a învierii și fericirii din ceea lume. Realitatea nouă de fiecare zi, noua naștere și noua tragedie.

Incordarea se topea. Mare mulțime se adună la vestea celei din urmă liturghii: Unguri, Români cu plete lungi, reformați cu catolici împreună, se înghesuiau până la treptele altarului, ca și când ar aștepta clipa asaltului lor la Dumnezeu, și ca un uragan se porni de pe buzele lor cântarea ce străbate orizonturile lumii:

*«Cer, pământ, foc, aier, apă
Aur și mărgăritare,
Vai, odihna mea mi-o sapă,
Sufletu-mi odihnă n'are.»*

*Pân' nu te gălesc pe tine,
Domnul meu și Dumnezeu,
Nu se odihnește 'n mine
Inima, sufletul meu!»*

Ferestrele apărute de sârmă împletită sunt orbite de abureală și picuri grei curg pe ele tremurate de ritmul cântării. Eu tremur ca de-o furtună. Deschiderea trupului și a sufletului se intensifică și creierii văjje în extazul sfânt.

Orga tace. Acum urmează să vestesc gloria lui Dumnezeu. Cu o mișcare largă îmi ridic în cerc mâinile dela pământ la cer, în înălțimi și sus, în fumul parfumat al lumânărilor, le împreună spre rugăciune, ca marele Necunoscut să le primească, atunci când zic în numele tuturor:

«Pe Tine Te laudăm, pe Tine Te binecuvântăm, pe Tine te slăvim și ne închinăm Ție...»

A fost ultima mea «Slavă!». Niciodată nu va mai rosti glasul meu melodia aceasta minunată. Durerea înăbușită palpită în inima mea și o cătoare îndoială mă atinge. Oare era iertat să o fac

și azi?... Nu cred că Domnul să respingă dela sine «Slava» mea, doar așa de credincios și adevărat călduros se înalță din pieptul meu, că mi s'a înroșit gâtul...

Totuș îmi cade bine, totuș numai mărturisirea credinței mă liniștește...

Unii de aceea spun: «Cred» — ca să se amăgească pe sine că ar crede, eu de aceea o spun, ca Ziditorul meu să creadă, deși știu, că știu, vede, simte, doar și luminează ochii mei, ca două făclii roșii. Aproape mă fac să aiurez tainele întrupării Domnului:

«Cred... Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat... Lumină din lumină... de o ființă cu Tatăl... care pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire... s'a coborât din Cer...».

Cad în genunchi, parc'aș fi cel dintâi din oameni care a alergat pe pământ la Cristos, și șoptesc:

«Et incarnatus est... S'a întrupat... și om s'a făcut și s'a răstignit...».

Acum nu mi-e frică să mă întorc la popor, ca deschizându-mi brațele, să le împărtășesc și lor că Dumnezeu e cu noi și adunând într'o îmbrățișare toate suferințele, dorurile, plângerile, rugăciunile, lacrimile, pe toți, cerșetorii, copiii sărmani și bătrânii, pe toți și toate să-i ridic pe prestolul sfântului altar... că doar asta înseamnă acel: «Dominus vobiscum!...»

Viforul de cântări nu încetează, sufletele prin ele se coc, se umplu și în câteva clipe îmi strălucește în mâni potirul, nevinovata «pâine» stă albă ca neaua pe disc, ca într'un sicriu de aur. Acum e numai pâine, care în curând se schimbă în trupul Domnului. Torn vin și apă în potirul svelt, ca să se prefacă în sânge. Aroma cea fină plutește în jurul frunții mele... Ridic cu degetele mele leagănul de aur, în care se va naște Dumnezeu și ofer pâinea și vinul omeniei și duc pe nou-născutul din sudori omenești prin apele de curățire cerească, până când iar îl voiu lua în mână, ca să se săvârșească la cuvântul unui preot păcătos schimbarea, această cea mai mare faptă a lui Dumnezeu...

— Cum poți îndrăzni, — îmi strigă sufletul din mine. Trupul meu se torturează, creierul mi se obosește și hostia subțire, strălucitoare, aproape se aprinde sub suflarea mea fierbinte, când rostesc cuvântul cel grav:

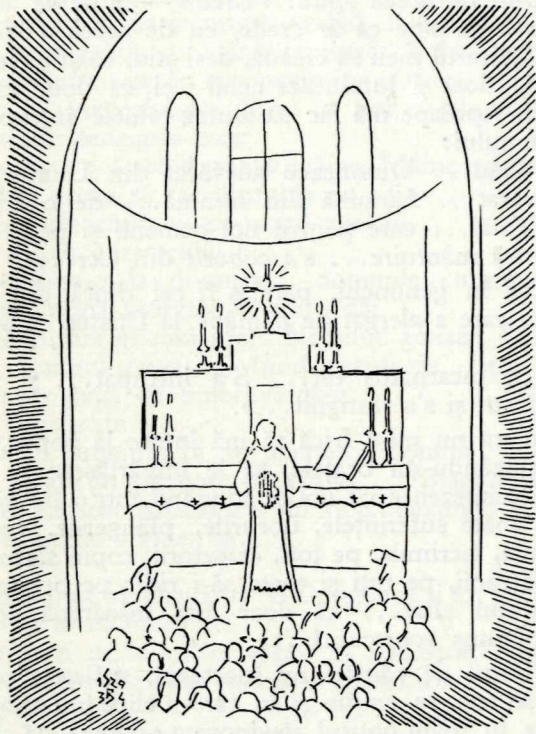
«Acesta este trupul meu!...»

Mă retrag puțin ca amețit, ca și când pâinea frântă, rotundă, s'ar prefacă în trupul adevărat al lui Cristos, și discul s'ar mlădia ca niște sandale de aur în picioarele lui... Eu sunt, nu vă temeți!... Sigur s'a întâmplat... și oarecând îl vom vedea cu ochii trupești... Il ridic deasupra capului și-l arăt poporului care se aruncă la pământ și cu frică își face cruci, dar nu cutează să se uite la Dumnezeu său... Cu cea din urmă putere prind potirul

și cu gura adâncită în potir șoptesc vinului, care se înfioară și el:

« *Acesta este sângele meu!* »

Mulțimea norodului se deșteaptă și răsună din nou cântarea:

A fost ultima mea « Slavă! »

*Acum trupul lui Cristos
Și sângele de folos
S'a nălțat și s'a jertfit,
Pentru noi s'a răstignit.*

Iar eu, cu ochii pironiți la sfânta pâine, aștept și mi se trezește deodată dorința, ca nu eu, ci Dumnezeu să se răfuiască cu mine. Așa de puternică încredere mă cuprinde, încât pare că îi simt brațele pe pieptul meu. Și peste orice tipic, eu mă plec cu dragoste și sărut sfântul trup:

— Acum spune-mi, Dumnezeul meu cel bun, dacă într'adevăr te-ai mâniat pe mine. Mă osândești oare? Mă pedepsești oare pentru... pentru că atât de mult iubesc?... Să fiu eu oare un fiu mai rău, pentru că fac după inima mea?... Dacă împotriva voinței tale lucrez, mai bine ia-mă la tine în clipa asta, ca să cad mort în brațele credincioșilor mei... Tu m'ai făcut om, tu toate le știi și fără știrea ta nici vrabia înghetată nu cade de pe acoperiș. Rostește-te, Dumnezeul meu...

Sfântul Trup se odihnea însă liniștit. Simțeam că lacrimile stau să curgă îmbelșugate. O picătură căzu pe disc și Trupul îl absorbi și se umezi.

— Poate că acolo-i inima, — cugetam și credeam fericit...

Atunci îmi uitai de toate...

Cântarea s'a isprăvit, fără să aud. Poporul începu o nouă cântare și o sfârși și pe aceea și eu nu știam nimic. În sfârșit se făcu tăcere. Dascălul, poporul, speriați se uitau la mine și în tăcerea neobișnuită bănuiau că în altar se întâmplă lucruri extraordinare... De-ar fi știut, ce se petrecea între mine și Dumnezeu, ar fi alergat acolo și cu sărutări m'ar fi deșteptat... Ultima mea cuminecare se săvârși, ca și eu, ca atâtea milioane de oameni, să fiu jertfă!...

« *Ite, missa est!* »

Mergeți, s'a sfârșit liturghia!...

După aceea m'am urcat pe amvon și mi-am luat rămas bun dela toți. Dela poporul orfan, care ani de-a-rândul la mine alerga cu tot cazul și ne-cazul lui. Dela copiii cei mici, pe cari eu i-am botezat, dela cei pe cari eu i-am dus la groapă în cimitir și dela cei ce nu vor mai veni niciodată acasă, dela cei ce și-au pierdut totul și și-au sacrificat trupul și viața, în zadar. Doar toți au căzut de pe pomul vieții și iată acum cad și eu peste ruinile lumii. Se sfârșește și liturghia de sânge mondială.

...Dar ceea ce eu am propovăduit vouă, aceea o propovăduiesc și acum, niciun cuvânt nu-mi tăgăduiesc. Voi țineți cu tărie la ce v'am spus și lăsați-mă pe mine în drumul meu! Nime să nu mă urmeze!...

De căldura dragostei și a revărsării sufletești se strâmbară lumânările de ceară, se înlăcrimară ferestrele și aburi grei învăluiră întreaga biserică. Deodată strigară cu toții:

— Nu ne părăsi!

Acesta era timpul celei de-a doua creații, când după cataclismul mondial, am ajuns iară oameni simțitori, văzători și știutori. Inima ni se innăbușa și eram slabi să ne rostim cuvântul. Febra agitațiilor ne rodea limba albă și în chinul nostru ne ghemuiam. Țăranii speriați își clătinau capul, băncile hodorogite din biserică pocneau, dascălul nu putea cânta la orgă, poporul nu putea începe cântarea. Mai mulți fugiră acasă, alții însă nu se puteau ridica. Erau unii, cari nu făceau altceva, decât priveau pierduți înaintea, iar alții nu credeau ce vedeau. Lumânările ardeau cu flacără mare și pereții păreau că se năruie înaintea ochilor noștri...

Mergeți! S'a sfârșit... S'a sfârșit liturghia!...

Cu capul ridicat, neprivind nici în dreapta, nici în stânga, am fugit din biserică.

Mama îmi zise:

— Oamenii vreau să te vadă, fiul meu! E plină curtea de popor.

— Lăsați-mă singur!... Nu vreau să văd pe nime. Nime să nu mă turbure. Nici tu, mamă.

Dascălul să țină singur vecenia. Mai am ceva de lucru.

Zăvoresc ușa, să nu asculte nime.

Sunt așa de emoționat. Nervii cântă și mi se pare că aş pluti în aer. În clipa următoare mă cuprind oboseala de moarte și lumea îmi pare un lac de aur, pe care plutesc culcat pe spate.

— Săvârșitu-s'a dar, — îmi repet de mai multe ori și nu pot crede că e realitate și că nu-s jocul unei păreri... — Dar ce-ai făcut? — strigă rațiunea și sunt slab și fără vlagă. N'am niciun punct fix, de care să mă razim. Nici fata... Dragostea... Oare o iubesc? Ingrozit îmi cercetez inima și nu găsc nicăieri icoana... Cât de bine e, că nu-i acum lângă mine!... Nici în ea nu mai am decât o speranță palidă și numai dincolo de biserica ruinată, în norii de praf ai ruinei, îi văd silueta, ca și când ar fugi și ea... Am încredere că mâine mă liniștesc, dar acum mă doare ce-am făcut și totuș îmi face plăcere, că am făcut-o...

— Să închidem capitolul!...

Din dulap îmi scot hainele civile cumpărate în taină, pe credit, rânduiesc fiecare piesă pe pat și iau busuiocul cu aghiazmă să le binecuvântez, înainte să le îmbrac... Mai am acest drept... Sau nu-l mai am... Oricum...

«Ajutorul nostru în numele Domnului!...»

Picuri de apă sfințită cad pe haine și strălucesc pe ele. Nu știu ce aștept, dar aștept îndelungat. De câteva ori prind nasturii, dar văd că mâinile mi-s galbene, parcă le-aș fi scos din mormânt... Totuș trebuie să o fac... După aceea sunt mai liniștit. Haina preotească, deși sărăcuță, purtată ici colea ruptă și sfâșiată, o sărut, ca și acum doisprezece ani, când am îmbrăcat-o întâia dată, înainte s'o închid în garderobă. Nu-mi știu lega bine cravata. Ce port stupid și curios!... Pantaloni călcați cad rigid pe picioare. Mă uit și nu mă pot ținea, să nu le vorbesc:

— Săracă haină de rob. Știu că vei fi o învelitoare nenorocită, uzată, sdrențoasă: Peste puțin ne va fi rușine unul de altul. Și tu cu pată și eu cu pată, dar rogu-te, scutește-mă, acoperă, fii credincioasă, ține la mine, că nu am cum să te schimb. Și ca sdreanță vei fi a mea. Nu haină, ci parte din trup. Nu uita niciodată gândurile, simțirile, cu care te-am câștigat. Ajută-mă să fug de primejdii și să mă grăbesc la fericire, dar leagă-mi picioarele, dacă m'aș abate pe calea rea a primejdiilor.

Tot așa procedai și cu paltonul. Am cheltuit pe el cuvinte simbolice și o întregă ceremonie din belșug. I-am reamintit că odinioară alerga pe spatele oilor printre flori ca și mine și de aceea ne-am întâlnit...

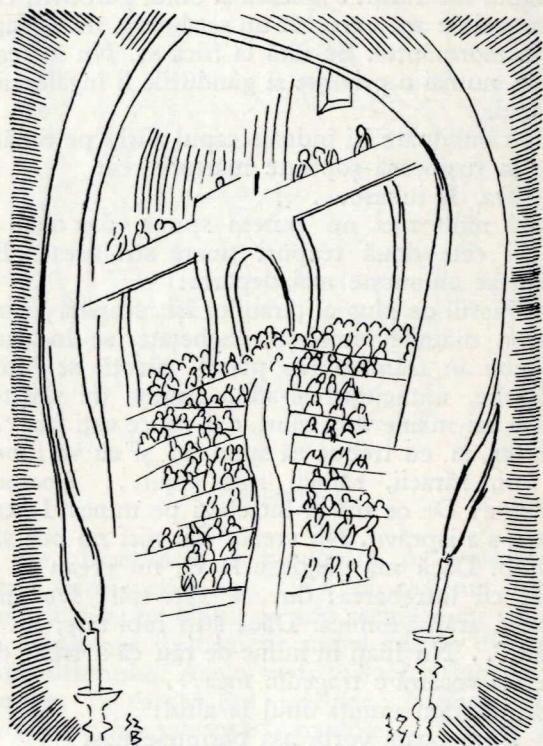
Păzește-mi inima, — așa copilării vorbeam, — ascult'o ce-ți spune și aripile tale să nu se deschidă

decât când se apropie oameni buni, sau când frumusețea și iubirea prisosesc... Spin să nu te sfâșie, glonț să nu te ajungă, foc să nu te atingă, lacrimă și sânge să nu te păteze, dureri și doliu să nu te decoloreze! Ajută-mă să îmbrățișez pe cei ce-s vrednici, nu mă lovi, dar ridică-mă! Nu te doară, când râd de tine, ci când li-e frică de tine!...

Apoi m'am îmbrăcat. Am depus o lume și-am luat altă lume...

Mai este scrisoarea episcopului. Dela amiază zace pe masă. O iau în mână și aștept. Imi închid ochii și evoc tot ce s'a întâmplat... Acesta e ultimul moment hotărâtor al vieții mele... Doar ar fi destul să pun plicul, adică însăși caterisirea episcopală, într'alt plic și toate ar fi în ordine... Dar nu... calea mea e sfântă... Liniștit desfac și cetesc scrisoarea, latinească:

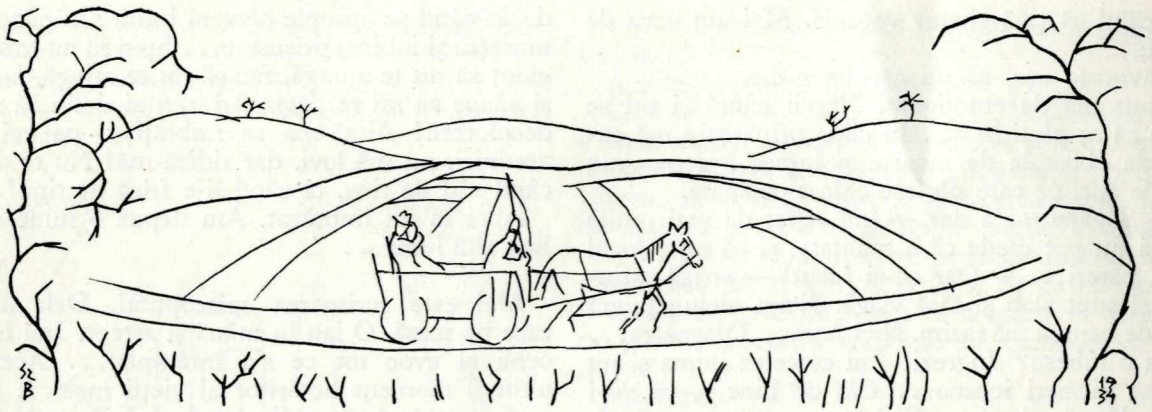
...«După ce cu toate repetatele dojeni părintești, ți-ai părăsit cu necredință turma și ascultarea ce mi-ai făgăduit ai călcat-o, prin aceasta te suspendez dela beneficiu și dela orice funcțiune sacră...».

Lumânările ardeau cu flacără mare

Acuma, deci, nu mai am pe nimeni și nimic. Stau singur pe ruinele unei patrii învinse și ale unei biserici părăsite, în fața îngrozitoare a unei vieți noi și necunoscute.

XIX

O iubesc!...

Tatăl alesei mele, învățătorul bătrân, s'a adâncit cu fruntea încrețită în gânduri și târziu a răspuns numai atâta:

— Grozav cuvânt în lumea de azi!

Capul încărunțit s'apleacă și omul gârbovit, care patruzeci de ani a crescut un sat întreg, nu așteaptă decât mormântul. Se uită la fiica sa. Nu întreabă nimic, numai o privește și gândurile îi îngălbenesc obrazul.

Ea zâmbitoare își îndoaie capul auriu pe umărul meu și rușinoasă șoptește mărturisirea:

— Da. Îl iubesc...

Mai mult nici nu putem spune, dar ochii ne ard și cele două trupuri tinere strălucesc. Bătrânul se chinuște mai departe:

— Fierul de plug al țăranilor își recapătă lucirea la arat, mâinile femeiești, înghețate, se încălzesc din nou în frământarea pâinii, preoții se întorc la Biblie, muncitorii și-aduc aminte de uneltele lor, eu azi-măine voi muri, dar voi ce veți face?... Și totuș, și eu trebuie să spun, că și eu vă iubesc pe voi, săracii, săracii mei copii... Doamne, Doamne! De ce mă și întrebați pe mine? Lucrul vostru s'a isprăvit. Nu vreau, dar nici nu pot să-l schimb. Dacă mă gândesc la el, nu vreau să vă supăr cu întrebarea: din ce veți trăi? De mine nu mai atârnă nimica. Dacă știți iubi tare, nu vă temeți... Nu luați în nume de rău că-s trist, dar fericirea voastră e tragedia mea...

Ne uitarăm uimiți unul la altul:

— Cum poate vorbi așa părintele nost?

Capul bătrânului se aplecă mai tare.

— Eu sunt om trecut, bătrân și sdrobot. Cincizeci de ani am muncit o muncă neîntreruptă. Tot ce-am avut am băgat în împrumut de războiu, și acum nu am cu ce să-mi căsătoresc fata, măcar o bucată de pâine, merinde pe drumul vieții... Iartă părintelui tău, copila mea... E grozav că ne-am pierdut totul, dar mai grozav e că trebuie

să cerem iertare dela copiii noștri... Ia-o, fie a ta!... Iubiți-vă unul pe altul.

Neuitate zile au fost zilele iubirii, păcii, dreptății dinăuntru și ale bunătații omenești, în căminul sincerității aflate.

Fără paradă exterioară, simplu, dar fericiți, cu capul ridicat în fața tainei sfinte, ne-am încheiat căsătoria, jurându-ne unul altuia credință până la moarte...

*

Am călătorit într'un tren încărcat, strâmtorați între soldați români, beți de bucurie, sprijinind c'o mână soția, iar cu cealaltă preîntâmpinând primejdia necunoscută, care ușor putea să o amenințe. N'o apăram decât cu mâna goală, gândindu-mă la eventualitatea grozavă când cineva ar atinge brutal floarea mea delicată. Nouă ore alergă trenul astfel cu noi, până să ajungem. Nouă vieți n'ar fi destule să îndur îngrijorările și încordarea lăuntrică. Biata femeie de abia douăzeci de ani fragezi, era sdrobotită de oboseală. O luasem în brațe, să nu cadă.

Dintre soldații istoviți, cari călătoreau de mai multe zile, se ridică unul și îmi arată locul său:

— Pofțiți, domnule părinte!

Surprins mă uitai la el. Nu-l cunoșteam.

— Mulțumim, dar de unde știți că am fost preot?

— Dumneata ești preotul unguresc din Chidea, care ai voit să ajuți tatălui meu bătrân, când a trecut carul peste dânsul, dar n'ai mai putut ajuta, că a murit.

— Da, mi-aduc aminte. Atunci ești din Fodora?

— Da, da!!

Soldatul, copil încă, îmi reaminti o întâmplare sguduitoare. Tocmai călătoream prin satul lui, când se întâmplă nenorocirea. Bătrânul de șaptezeci de ani, căra piatră la șosea, dar căzuse sub roate și carul încărcat cu grea povară îi sdrobotise

pântecele. Când am ajuns acolo ortacii îl ridicau de picioare în sus.

— Ce faceți, oamenilor? am strigat eu îngrozit. Mi-au lămurit că nenorocitul le cerea asta, că așa i se alinau chinurile. Dintr'o privire văzui că omul e mort. Sângele, ce-i curgea din gură, lăsa o dără subțire pe drum. Imi descoperii capul și făcui semn:

— Puneți-l jos. Omul acesta-i mort!

— Mort? — Necrezând, îl puseră îngroziți la marginea drumului. Am îngenunchiat și i-am dat deslegare preoțească mijlocită. Apoi i-am făcut semnul crucii pe frunte.

Și acum, după ani de zile, când noi, Ungurii, suntem cu frica de moarte, temându-ne de poporul care trăește cu noi împreună și realități grele sprijină această frică, în acest vifor al patimilor deslănțuite și înarmate, acum, uitând această schimbare a istoriei universale, acest soldat străjuește lângă mine, pentru că eu odată am îngenunchiat pentru el în pulberea drumului. Ceilalți soldați se uită urît la mine. Ei cred că eu am sculat pe tovarășul lor. Capetele lor se adună. Nu le pricep șoaptele, dar știu că soldatul copil le deslușește ce s'a întâmplat. Se face liniște. Se gândesc și fețele amenințătoare se înseninează.

Am învins...

Niciun fel de armă, nici violenție, politică, patimă sau moarte nu mai poate lua dela mine acest loc, pentru că sfânt este locul unde eu am îngenunchiat în pulberea drumului.

Milioanele de oameni de aceea au trebuit să moară, că n'au fost decât puțini, cari să îngenuncheze în pulberea drumului.

Indată sosim. În capul satului, în amurgul serii, un om de credință al meu, cu arma pe umăr, oprește trăsura. Imi face semn să mă dau jos, că vrea să-mi spună ceva însemnat:

— E necaz, — șoptește nervos. — Abia ai plecat și episcopul a trimis un iezuit, care a îndemnat pe oameni să nu te lase în sat.

— Pe mine?

— Da. A ținut predică și a vorbit deosebit cu oamenii. Băgați de seamă. Am adus pușca, dacă ar fi nevoie, — și-mi oferi hodorogita lui armă. — E sigură, — o lăudă el. — Am adus muniție. Am respins-o cu indignare.

— Ți-ai pierdut mintea, Nicolae? Du-te numai liniștit acasă. Pe mine nu mă atacă poporul meu.

— Bine, bine! Eu te-am făcut atent, — se lepădă el de răspundere.

— Ce spune omul? — se interesează soția.

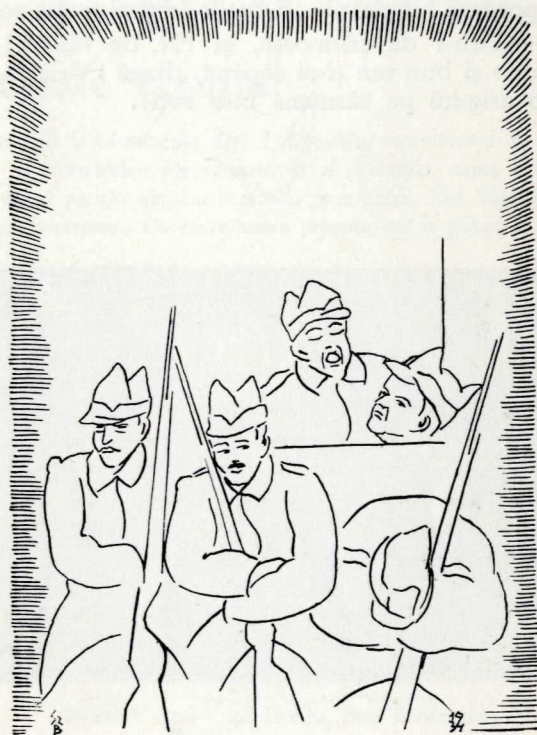
— Nimic deosebit. Poporul vrea să-mi facă o surpriză.

Se uită cu mândrie la mine:

— Cum te iubesc...

Pe mine însă mă omoară îngrijorarea și furia innăbușită. Dar dacă omul are dreptate? Poporul e copil. Ușor îl poți ațâța și înnebuni... Totuș

nu pot crede să mă atace. Doar eu am fost bine-făcătorul lor... Și dacă totuș... Repede îmi făcui plan de apărare. Ca să vorbesc poporului, nu va fi timp de vorbire. Mă voiu pune în defensivă. Fără să vreau îmi pipăiu browningul. La femeie mă uit zâmbitor, dar în mine am hotărît că împușc pe cel ce-ar îndrăzni să mă atace... Frumoasă călătorie de nuntă, peste trupuri moarte, dar nu mă las, chiar dacă ar trebui să aprind din patru colțuri satul. Pentru mine nu mă tem, sunt om tare, care și numai cu pumnul mă pot apăra... Numai pentru soție sunt disperat. Ea nu trebuie nici să bănuiască, ce-o așteaptă... Căruța merge

Am învins...

la pas. Incordarea e nesuferită. Aș vrea să fiu trecut odată peste ea... Va să zică un iezuit. Las' că pun eu mâna pe acel iezuit și cu propria lui cingătoare îl atârn de nucul bătrân din marginea drumului. Acolo va fi tocmai la bun loc... Suntem la casele din margine. Nicăieri nime. Pe semne, mă așteaptă la parohie... Cât de greu trec clipele...

— Mână calul acela! — îndemn pe cărauș.

— E istovit, mă rog, — răspunde bătrânul Gerő. ...Dar, de va fi numai o închipuire? La colț se va alege. De acolo se vede toată ulița.

Totuș e adevărat. Înaintea parohiei e mulțime de lume. Bărbați, femei, copii, amestecați. Amețesc și trebuie să mă prind de leucă... Tot una. Va fi ce-o fi. În taină îmi pun mâna în buzunar

și deschid browningul. Glonțul e în țevă. Picioarele mi le liberez din țol, ca să nu mă împiedece în mișcare... Oamenii stau în drum, dar nu văd la ei unelte de atac. Primejdioasă clipă, nici nu mă pot gândi la ea.

Căruța intră printre ei. Calul se oprește de sine. De emoție abia văd. E cam întunec, dar îndată recunosc fețele, care împrejmuie căruța...

— Acum e acum... — îmi șoptește clipa.

Deodată o mână se întinde către mine și un glas răsună:

— Trăiască!

Fețele se pornesc pe zâmbet. Sute de mâini se întind spre noi. Toți vreau să ne salute, se bucură. Se pornesc întrebările. Femeile împrejmuiesc soția.

— Cătu-i de frumoasă, și cât de tânără!... Scump și bun om ți-ai căpătat, dragă măria sa... — o asigură pe sărmana mea soție.

— Să fi fost papă și-o luam, — mărturisi în-suflețit un bărbat.

Iar eu mă uit peste capul lor în casa parohială. E întunec în casă. Cine știe unde pândește iezuitul. Acum m'ar costa un singur cuvânt ca să-l sfășie oamenii. Mă și ispitește gândul să o fac. Ar merita-o, dar mă face milos hora de iubire ce mă împrejmuiește și-i iert călugărului nenorocit, care mi-a arătat biserica răzbunătoare.

În ușa micului nostru cămin ne așteaptă mama. Cele două femei cu îmbrățișare mută cad una la sânul celeilalte. Eu le străjuesc obosit.

E toamnă. Ici-colo pământul e brumat și dinaintea nopților reci se ascunde și focul sub acoperiș...

(urmează)

IOSIF NYIRÓ

din ungurește de *Ilie Dăianu*
cu desene de *B. Szabó*

